

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мартин Канушев

за дисертационния труд на Николай Владимиров Янев
за присъждане на образователно-научната степен „Доктор” в професионално
направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата на тема:
„Престъплението на овластения: конструиране и употреби (между
социалистическата собственост и финансовите интереси на ЕС)”

Дисертационният труд на Николай Янев представлява едно актуално (от гледна точка на настоящата българска ситуация), значимо (от гледна точка на съвременното състояние на изследванията по проблема), оригинално (от гледна точка на използвания методологически подход и подбора на емпиричен материал), обосновано (от гледна точка на степента на аргументираност и нивото на доказаност на заключенията) и приносно (от гледна точка на надеждността на постигнатите резултати и валидността на направените изводи) изследване. Общият обем на изложението е 265 печатни страници, състоящо се от девет отделни, но логически, структурно и функционално обвързани части – въведение, три глави, три примера, заключение и библиография, в която са посочени 110 заглавия на кирилица, 60 заглавия на латиница, 56 нормативни актове и архивни документи. Цитирани са 49 филмови заглавия и 8 интервюта. Представени са 8 фигури и 1 таблица. Бележките под линия са 217 на брой.

Първо, защо този дисертационен труд представлява актуално изследване? Защото няма съмнение, че съзнателният избор на тема, нейното рефлексивно формулиране в проблем и строгото фиксиране на границите на аналитичния предмет са негови неотменими и признаваеми достижения. Да мислим, разбираме и интерпретираме „т.н. български преход от тоталитаризъм към демокрация“, следователно настоящата ни съвместна жизнена ситуация, през „злоупотребите с власт“ или чрез „престъпленията на властта“, накратко във фокуса на своя научен интерес да поставиш постоянното напрежение между една реално „престъпна власт“ и едно желано „правилно управление“ означава да разкриеш, представиш и обосновеш поредица от нови възможности за продължаващо реформиране на публичните институции у нас.

Второ, защо този дисертационен труд представлява значимо изследване? Защото той демонстрира цялостно, кохерентно и детайлно познаване, както на критическата проблематика, в която се разгръща аналитичното движение на изложението, така и на съвременното състояние на изследванията, изграждащи съдържателната констелация от акумулирано знание в релевантното поле. Качественото разнообразие от използвани научни източници, литературни текстове и емпирични ресурси, обединени в единен библиографски корпус, създават възможност за задълбочено разбиране на принципните различия в

социално-историческите контексти, в които е положен конструирания предмет и служат като надеждна основа за прецизиране обхвата на поставените цели и задачи, фиксиране на степента обосноваване на формулираните хипотези и удържане на нивото на валидност на междинните и крайните резултати.

Трето, защо този дисертационен труд представлява оригинално изследване? Защото цялостно се придържа и последователно прилага един нетрадиционен и неконвенционален подход при теоретичната реконструкция на исторически специфичните начини на упражняване на властта; систематичното изолиране и рефлексивното фокусиране върху социалното конструиране на нормативно-институционалната реалност на „престъпленията на властта“, или със собствените думи на автора върху „производствения процес“ на нормата за злоупотреба с власт“ (Авт., стр. 8) открива неочакван хоризонт: необходимостта от концептуализиране на специфичните особености именно на онази структурна и функционална позиция, легитимирана с помощта на формални правила, легални процедури и длъжностни прерогативи, в която един овластен индивид се трансформира в криминален субект. И точно тук, в тази само на пръв поглед „привилигирана“ позиция, неразривно се сплитат две тенденции, които трябва да бъдат аналитично разплетени: социалното производство на престъпленията на властта и тяхната употреба като средства за социален контрол.

Четвърто, защо този дисертационен труд представлява обосноваване спрямо научната рационалност изследване? Защото от гледна точка на степента на аргументираност и нивото на доказаност на заключенията, то представя поредица от исторически релевантни, хомогенни и непротиворечиви социални конструкции на нормативно-институционалните механизми по създаването, поддържането и санкционирането на „престъпленията на властта“. Постъпателното деконструиране на различните инструментално-репресивни модалности, изоморфни и характерни за всеки един от анализирания социално-историческите контексти, осветява и придава ярка видимост на системата от „невидими“ връзки между структурното разпределение на властовите позиции и дискурсивното производство на престъпни актове. Сравнителната перспектива между социалното конструиране на овластени криминални субекти в Царство България, Съветска Русия, Народна Република България и Европейския съюз допълнително усилва и придава съдържателна плътност както на техните специфични управленски практики и контролни технологии, така и на типичния модел или генерализиран подход при преследването, осъждането и наказването на злоупотребилите престъпници.

Пето, защо този дисертационен труд представлява приносно изследване? Защото съзнателният избор на нестандартен аналитичен предмет, прилагането на нетрадиционен методологически подход и подборът на достоверен емпиричен материал представляват условията за възможност за конструирането на един критичен, демаскиращ, и дори разобличаващ поглед към злоупотребата с власт; същата тази власт, която за да се упражнява легитимно трябва публично да представя самата себе си като обществено допустима и приемлива власт за контрол, възмездие и справедливост. Или подчертано с думите на автора в

качеството на обобщена хипотеза „образът на овластения престъпник се гради и адаптира чрез „конструирането“ на неговите престъпления, за да обслужи определени задачи, свързани с контрола върху властта“ (Авт., стр. 9). Оттук и централния резултат – престъплението на овластения е технологичен резултат или „инженерно-занаятчийски“ ефект от „социалната продукция“ създавана, утвърждавана и разпространявана от нормативно-институционалния разум, – но и основния извод: зад или отвъд незаличимите исторически несъизмеримости между различните форми на обществен живот, икономически структури, политически режими, идеологически образувания, морални принципи, правни регулации, наказателни системи и репресивни практики е „възможно да се открие приемственост в практикуването на властта“ (Авт., стр. 20).

Да повтора, за да изразя своята принципна и категорична позиция: от гледна точка на постигнатите резултати и направените изводи дисертационния труд на Николай Янев има приносен характер по отношение на съвременните изследвания върху проблема за историко-специфичните начини на социално конструиране (производство и функциониране) на „престъпленията на властта“.

Сега ще премина към критическата част на моето становище, за да поставя три генерализирани, и според мен извънредно важни въпроси.

Първи въпрос: в епистемологичните граници на коя е научна дисциплина се разполага това изследване – вероятно социология, история, филология или криминология – или става дума за цялостно и последователно придържане към един интердисциплинарен подход, който представлява опит за отграничаване и разграфяване на „ничията земя“ между дисциплините като „възможна работа в техните пресечни точки“ (Авт., стр. 23). Ако приемем, че второто положение е вярно, то кои са неговите превъзходства, но и неговите невъзможности спрямо една строга и хомогенна монодисциплинарна перспектива.

Втори въпрос: какви са съдържателните специфики в референтното поле и познавателния обхват на понятията „власт“, „контрол“ и „управление“, защото както добре знаем техните дефиниции, употреби и приложения в различните научни дисциплини са несъвпадащи, а понякога и несъизмерими; нещо повече, дори в съвременната социология са налице поредица от взаимноизключващи се парадигмални разбирания, обяснения и кодификация на разделителните линии между техните емпирични проекции.

Трети въпрос: в какво, от социално-историческа перспектива, конкретно се състои „приемствеността в упражняването на властта“ (Авт., стр. 20) между нормативно-институционалните образувания на социалистическата държава и функционалните механизми на наднационалния режим на Обединена Европа? Можем ли, въпреки очевидните, принципните и непреодолимите различия, да открием и евентуално да докажем съществуването на контюинитет между техните санкционни системи, наказателни инструменти и репресивни практики и то не само по отношение престъплението на овластения.

Накрая трябва да посоча, че Николай Янев коректно и прецизно се позовава на научните, философските и литературните източници, която са релевантни на аналитичните въпроси от изследваната социална проблематика.

Текстът на дисертационния труд, подборът, обработката и интерпретацията на емпиричния материал (нормативни актове, архивни документи, интервюта, филми и телевизионни предавания) са негово лично дело. Авторефератът и приносите точно отразяват научните постижения на дисертационния труд. Публикациите по темата са пет: три авторски и две в съавторство, съответно – три на български и две на английски език. Специално внимание трябва да се обърне на монографията *Черната книга на българската корупция*, публикувана от издателство Изток-Запад през 2014 г.

С безусловно вътрешно убеждение ще гласувам „ЗА” присъждането на Николай Владимиров Янев на образователно-научната степен „Доктор” в професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата” за създадения от него, и напълно съм сигурен и публично защитен, дисертационен труд на тема: „Престъплението на овластения: конструиране и употреби (между социалистическата собственост и финансовите интереси на ЕС)”.

13 март 2018 г.

София

Доц. д-р Мартин Канушев